RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA JURNALISTIKANING PROFESSIONAL STANDARTLARI: “XALQ SO‘ZI” TAJRIBASI

PROFESSIONAL STANDARDS OF JOURNALISM IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION: THE EXPERIENCE OF “XALQ SO‘ZI”

Muallif: Axmedova Malika Muxammadovna[1]
Affiliyatsiya: Filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, DSc doktoranti, O‘zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti, Toshkent, O‘zbekiston[1]
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.23293289

ANNOTATSIYA

Maqolada an'anaviy bosma nashrning raqamli media muhitiga moslashuvi va ushbu jarayonning jurnalistikaning professional standartlariga ta'siri “Xalq so‘zi” gazetasi tajribasi asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotning dolzarbligi raqamli texnologiyalar jurnalistik materialni yaratish, tarqatish va auditoriya bilan kommunikatsiya qilish mexanizmlarini o‘zgartirayotgan bir sharoitda professional mezonlarning mazmuni va amaliy qo‘llanish shakllarini aniqlash zarurati bilan belgilanadi. Tadqiqotda kontentni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, kuzatish va mediakonvergensiya tahlili usullaridan foydalanildi. Empirik material sifatida “Xalq so‘zi” gazetasining bosma nashrlari, elektron arxivi, rasmiy veb-sayti va raqamli platformalaridagi materiallar o‘rganildi. Xususan, bosma gazetaning birinchi sahifasida QR-koddan foydalanish amaliyoti hamda sayt, Telegram va YouTube kabi raqamli kanallarning shakllanishi tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari raqamli transformatsiya jurnalistikaning aniqlik, ishonchlilik, manba bilan ishlash, kontekstual yoritish va tahririy mas'uliyat kabi asosiy professional tamoyillarini bekor qilmasligini, aksincha, ularni yangi texnologik va kommunikativ sharoitlarda amalga oshirish mexanizmlarini kengaytirishini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Raqamli transformatsiya, jurnalistika, professional standartlar, mediakonvergensiya, “Xalq so‘zi”, multimedia, raqamli media

ABSTRACT

The article examines the adaptation of a traditional print newspaper to the digital media environment and the transformation of professional journalistic standards through the experience of “Xalq so‘zi”. The relevance of the study is determined by the need to understand how professional criteria are implemented under conditions in which digital technologies transform the production, distribution and reception of journalistic content. The study employs content analysis, comparative analysis, observation and media convergence analysis. The empirical material includes print issues of “Xalq so‘zi”, its electronic archive, website and official digital platforms. Particular attention is paid to the use of QR codes on the front page of the print newspaper and to the development of the newspaper's website, Telegram and YouTube channels. The analysis demonstrates that digital transformation does not eliminate the fundamental professional principles of journalism, including accuracy, source verification, contextualization and editorial responsibility. Instead, it expands the technological and communicative mechanisms through which these standards are implemented. The experience of “Xalq so‘zi” illustrates the transition from a

single-format newspaper model toward a convergent media environment in which the same institutional media brand operates across interconnected platforms.

Keywords: Digital transformation, journalism, professional standards, media convergence, “Xalq soʻzi”, multimedia, digital media

Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi jurnalistikaning nafaqat texnik vositalarini, balki axborotni izlash, qayta ishlash, tekshirish, taqdim etish va auditoriyaga yetkazish usullarini ham oʻzgartirmoqda. Bosma gazeta, televideniye yoki radio kabi alohida media shakllari bilan chegaralangan an'anaviy model asta-sekin bir nechta kommunikatsiya kanallari oʻzaro bogʻlangan konvergent media muhitiga aylanmoqda.

M. Deuze mediakonvergensiyani faqat texnologik jarayon sifatida emas, balki turli kanallar, shakllar va formatlar, shuningdek, media mahsulotini ishlab chiqarish va iste'mol qilish jarayonlari oʻrtasidagi chegaralarning oʻzgarishi bilan bogʻliq hodisa sifatida izohlaydi [Deuze, 2008: 103–104]. Bu yondashuv an'anaviy nashrlarning raqamli transformatsiyasini faqat “sayt yaratish” yoki ijtimoiy tarmoqlarda sahifa ochish bilan cheklamasdan, jurnalist kasbiy faoliyatining oʻzgarishi nuqtayi nazaridan oʻrganish imkonini beradi.

Jurnalistikaning professional tabiati esa texnologik vositalar oʻzgarishiga qaramay, oʻzining fundamental mezonlarini saqlab qoladi. M. Deuze jurnalistik professional mafkuraning ideal-tipik qadriyatlari qatorida jamoatga xizmat qilish, obyektivlik, kasbiy avtonomiya, tezkorlik va etik mas'uliyatni ajratadi [Deuze, 2005: 446]. Raqamli muhit ushbu mezonlarni bekor qilmaydi, biroq ularni amalga oshirish sharoitini murakkablashtiradi. Masalan, tezkorlikka boʻlgan talab axborotni tekshirish zarurati bilan muvozanatlashishi, multimedia formati esa vizual materialning kelib chiqishi va mazmuniy muvofiqligiga qoʻshimcha talablarni yuzaga keltirishi mumkin.

UNESCO tomonidan tayyorlangan jurnalistlar va jurnalistika ta'limi uchun qoʻllanmada ham raqamli muhitda axborotning ishonchliligi, manbalar bilan ishlash, tekshirish, media va axborot savodxonligi hamda axborot tartibsizligiga qarshi kurashish masalalari professional jurnalistikaning muhim yoʻnalishlari sifatida koʻrsatiladi [Muratova, Grizzle, Mirzakhmedova, 2019: 17–20].

Mazkur maqolaning maqsadi raqamli transformatsiya sharoitida an'anaviy nashrning professional jurnalistika standartlarini qanday saqlashi va ularni yangi media muhitida qanday amalga oshirishini “Xalq soʻzi” tajribasi asosida aniqlashdan iborat.

Tadqiqot obyekti — raqamli transformatsiya sharoitidagi zamonaviy jurnalistik faoliyat.

Tadqiqot predmeti — an'anaviy bosma nashrning raqamli muhitga moslashuvi jarayonida professional jurnalistika standartlarining namoyon boʻlish shakllari.

Tadqiqotda kontent tahlili, qiyosiy tahlil, kuzatish, tavsiflash hamda mediakonvergensiya tahlili usullaridan foydalanildi.

Raqamli transformatsiya jurnalistikani faqat yangi texnik vositalar bilan ta'minlash jarayoni sifatida talqin qilish bilan cheklanmasligi kerak. Raqamli muhitda jurnalistik mahsulotning hayotiy sikli — axborotni topishdan tortib, uni turli platformalarda tarqatish va auditoriyaning reaksiyasini kuzatishgacha boʻlgan jarayon — yagona tizimga yaqinlashmoqda.

Mediakonvergensiyaning muhim xususiyati shundaki, ilgari alohida faoliyat yuritgan media formatlari bir-biri bilan bog‘lanadi. Bosma nashrning internetdagi versiyasi, ijtimoiy tarmoqdagi sahifasi, videoplatformadagi kanali yoki mobil qurilmalarga moslashtirilgan materiali bitta tahririy brend doirasida faoliyat yuritishi mumkin. Shu sababli zamonaviy jurnalistning kasbiy faoliyati ham ko‘p formatlilik xususiyatini kasb etadi.

Dyuzening fikricha, konvergensiya jurnalistlarning professional identitetiga ham ta'sir qiladi: jurnalist endilikda faqat bitta media formatida matn tayyorlovchi mutaxassis sifatida emas, balki turli platformalar va formatlar bilan ishlaydigan media xodimi sifatida namoyon bo‘ladi [Deuze, 2008: 104–106].

Bunday sharoitda professional standartlarning mazmuni bilan ularni amalga oshirish shakllarini farqlash muhim. Masalan, aniqlik tamoyili bosma gazetada matnning faktik to‘g‘riligini ta'minlash orqali namoyon bo‘lsa, raqamli muhitda bunga qo‘shimcha ravishda sarlavha, fotosurat, videomaterial, havola va boshqa multimedia elementlarining mazmun bilan muvofiqligi ham kiradi.

Shuningdek, tezkorlik raqamli jurnalistikaning muhim talabiga aylangan bo‘lsa-da, tezkorlik faktlarni tekshirishdan ustun qo‘yilishi professional standartlarning zaiflashishiga olib kelishi mumkin. UNESCO jurnalistika bo‘yicha materiallarida ham raqamli platformalar axborotning tez tarqalishini kuchaytirishi bilan birga, faktlarni tekshirish va ishonchli axborotni taqdim etish zaruratini yanada oshirishi qayd etiladi [UNESCO, 2018].

Demak, raqamli transformatsiya sharoitida jurnalistikaning professional mezonlari ikki darajada ko‘rib chiqilishi mumkin: birinchisi — an'anaviy kasbiy qadriyatlarning davomiyligi; ikkinchisi — ushbu qadriyatlarning yangi texnologik muhitga moslashuvi.

“Xalq so‘zi” tajribasi an'anaviy gazetaning raqamli transformatsiyasini kuzatish uchun muhim material beradi. Gazetaning elektron arxivi muntazam ravishda yangi sonlar bilan to‘ldirib boriladi. Mavjud elektron arxivda minglab bosma sonlar jamlangan bo‘lib, 2026-yilgi sonlar ham alohida joylashtirilgan [Xalq so‘zi, 2026].

Bu holat bosma nashrning raqamli muhitdagi oddiy nusxasidan ko‘ra kengroq jarayonni ko‘rsatadi. Elektron arxiv bosma nashrning tarixiy va joriy kontentini raqamli shaklda saqlash, izlash va qayta foydalanish imkoniyatini yaratadi.

“Xalq so‘zi”ning raqamli transformatsiyasidagi e'tiborga molik jihatlardan biri bosma gazetaning birinchi sahifasida QR-koddan foydalanish amaliyotidir. Arxivdagi bosma sonlar misolida QR-kod orqali gazetaning saytiga o‘tish imkoniyati o‘quvchiga bevosita ko‘rsatilgan. Bunda QR-kod “bosma” va “raqamli” o‘rtasidagi texnologik ko‘prik vazifasini bajaradi.

Mazkur amaliyotning jurnalistika nuqtayi nazaridan ahamiyati texnologiyaning o‘zida emas, balki uning kommunikativ funksiyasidadir. O‘quvchi bosma materialni o‘qish bilan cheklanmay, bir harakat orqali nashrning raqamli resursiga o‘tishi mumkin. Natijada gazeta ikki mustaqil mahsulot — bosma va elektron nashr — sifatida emas, o‘zaro bog‘langan kommunikatsiya tizimi sifatida namoyon bo‘la boshlaydi.

Keyingi bosqichda “Xalq so‘zi”ning raqamli faoliyati sayt bilan chegaralanmaydi. Rasmiy Telegram kanali gazetaning rasmiy raqamli kanallaridan biri sifatida ishlaydi va unda sayt hamda boshqa ijtimoiy media platformalariga yo‘naltirishlar mavjud. Shu kanalda “Xalq so‘zi Online” YouTube kanali ham rasmiy raqamli platformalar qatorida ko‘rsatiladi.

Gazetaning veb-saytida esa yangiliklar bilan bir qatorda foto va video materiallar uchun alohida boʻlimlar mavjud. Saytning joriy tuzilmasida “Foto” va “Video” yoʻnalishlarining mavjudligi matbuot materialining multimedia shakllariga kengayganini koʻrsatadi.

Shunday qilib, “Xalq soʻzi” tajribasida raqamli transformatsiyani shartli ravishda quyidagi ketma-ketlikda koʻrish mumkin:

bosma nashr → QR-kod orqali saytga oʻtish → elektron arxiv va veb-nashr → ijtimoiy tarmoqlar → video va multimedia platformalari.

Mazkur jarayonni mediakonvergensiyaning amaliy koʻrinishi sifatida talqin qilish mumkin.

Raqamli platformaga oʻtishning oʻzi professional jurnalistika mavjudligini anglatmaydi. Muhim masala — raqamli shaklda taqdim etilayotgan materialning kasbiy mezonlarga javob berishidir.

“Xalq soʻzi”ning zamonaviy raqamli materiallarini kuzatish bir qator professional belgilarni ajratish imkonini beradi. Saytda siyosat, iqtisodiyot, jamiyat, madaniyat, dunyo va boshqa yoʻnalishlarga oid materiallar muntazam joylashtiriladi. Ayrim materiallarda voqea bilan bogʻliq tashkilot, mansabdor shaxs, statistik koʻrsatkich yoki hujjatga murojaat qilinadi. Masalan, 2026-yilgi materiallarda muayyan tadbirlar, iqtisodiy loyihalar va ijtimoiy jarayonlar haqidagi xabarlar aniq faktlar va ishtirokchilar fikrlari bilan yoritilgan.

Bunday materiallarni quyidagi professional mezonlar asosida koʻrib chiqish mumkin:

Professional mezon	Raqamli muhitda namoyon boʻlishi
Aniqlik	Aniq sana, raqam, nom va voqea tafsilotlaridan foydalanish
Manba bilan ishlash	Tashkilot, mutaxassis, tadbir yoki hujjatga murojaat qilish
Kontekst	Voqea sabab va oqibatlarini tushuntiruvchi qoʻshimcha ma'lumot
Tezkorlik	Materialni voqea sodir boʻlganidan keyin tezkor joylashtirish
Vizualizatsiya	Fotosurat, fotojamlanma yoki videomaterialdan foydalanish
Multimedia	Matnni foto va video bilan toʻldirish
Platformalararo tarqatish	Sayt materialini ijtimoiy tarmoqlar va boshqa raqamli kanallarda tarqatish
Tahririy mas'uliyat	Nashrning rasmiy platformalarida yagona axborot siyosatini saqlash

Ushbu mezonlarning ayrimlari an'anaviy gazetaga ham xos. Biroq raqamli muhitda ular oʻzaro bogʻlangan tizim sifatida ishlaydi.

Masalan, bosma gazetadagi fotosurat asosan matnni vizual jihatdan toʻldiruvchi vosita boʻlsa, raqamli nashrda foto alohida galereyaga, video esa mustaqil multimedia materialiga aylanishi mumkin. Saytning oʻzida fotoreportaj va video materiallarning mavjudligi aynan shu format oʻzgarishini koʻrsatadi.

Shuningdek, raqamli jurnalistikada materialning manbasi va uning tekshirilishi masalasi yanada muhimlashadi. Chunki internet muhitida axborot tez tarqaladi va bir material bir vaqtning oʻzida bir nechta platformaga koʻchirilishi mumkin. Media va axborot savodxonligiga oid manbalar bilan ishlash, faktlarni tekshirish, vizual va matnli axborotni verifikatsiya qilish raqamli jurnalistikaning asosiy koʻnikmalari qatorida koʻrsatiladi [Muratova, Grizzle, Mirzakhmedova, 2019: 70–75].

Shu nuqtayi nazardan, mediakonvergensiya professional standartlarni kamaytirmaydi. Aksincha, bitta axborot bir nechta formatda tarqatilgani sababli jurnalist va tahririyat zimmasidagi mas'uliyat kengayadi.

“Xalq soʻzi” tajribasi asosida raqamli transformatsiyaning jurnalist kasbiy faoliyatiga ta'sirini toʻrtta asosiy yoʻnalishda koʻrish mumkin.

Birinchidan, tezkorlik va aniqlik oʻrtasidagi muvozanat masalasi kuchayadi. Bosma nashrda materialning e'lon qilinishigacha ma'lum vaqt mavjud boʻlsa, raqamli muhitda yangilikni imkon qadar tez joylashtirish talab etiladi. Shu bilan birga, tezkorlik faktlarni tekshirish jarayonini qisqartirmasligi kerak. Demak, raqamli jurnalist uchun professional kompetensiya nafaqat tez yozish, balki tez va toʻgʻri tekshirish qobiliyatini ham anglatadi.

Ikkinchidan, multimedia kompetensiyasi muhimlashadi. Zamonaviy jurnalist matn bilan bir qatorda fotosurat, video, grafik material, havola va boshqa raqamli elementlarning axborot qiymatini tushunishi kerak. UNESCOning jurnalistika va sun'iy intellektga oid yangi materiallarida ham texnologiyalar jurnalistik materialni izlash, yaratish va tarqatish jarayonlariga ta'sir koʻrsatayotgani, shu sababli jurnalistlardan yangi texnologik kompetensiyalar talab etilayotgani ta'kidlanadi [Jaakkola, 2023: 13–20].

Uchinchidan, platformalararo kontent boshqaruvi shakllanadi. Bir voqea bosma gazeta uchun maqola, sayt uchun tezkor xabar, Telegram uchun qisqa post va YouTube uchun video material sifatida qayta ishlab chiqilishi mumkin. Bunda materiallarning mazmuniy muvofiqligi va faktik bir xilligi muhim professional talabga aylanadi.

Toʻrtinchidan, auditoriya bilan raqamli kommunikatsiya jurnalistikaning professional faoliyatiga yangi oʻlcham olib kiradi. An'anaviy gazetada auditoriya bilan aloqa asosan maktublar, tahririyatga murojaatlar yoki keyingi sonlarda beriladigan javoblar orqali amalga oshirilgan boʻlsa, raqamli muhitda kommunikatsiya tezkor va koʻp kanalli tus oladi.

Shu jihatdan, “Xalq soʻzi”ning rasmiy Telegram va YouTube kabi platformalardan foydalanishi gazetaning auditoriya bilan kommunikatsiya imkoniyatlarini kengaytiradi. Biroq bu jarayon professional standartlar nuqtayi nazaridan faqat auditoriyani koʻpaytirish masalasi emas. Raqamli platformalardagi har bir material nashrning umumiy professional reputatsiyasi bilan bogʻliq boʻlib qoladi.

Bundan tashqari, sun'iy intellektning media ishlab chiqarish jarayonlariga kirib kelishi ushbu masalalarni yanada dolzarb qilmoqda. UNESCOning 2023-yilgi jurnalistika ta'limiga oid qoʻllanmasida AI texnologiyalaridan foydalanish bilan bir qatorda shaffoflik, inson huquqlari, boshqaruv va jurnalistik mas'uliyat masalalariga ham e'tibor qaratiladi [Jaakkola, 2023: 23–25].

Shu sababli raqamli transformatsiya jarayonida jurnalistning professional standarti texnik koʻnikma bilan cheklanmaydi. Texnologiyani bilish jurnalistikaning sifatli boʻlishi uchun vosita boʻlib xizmat qiladi; mazmunning ishonchliligi, manbalarning tekshirilishi va tahririy mas'uliyat esa kasbiy faoliyatning asosiy mezonlari boʻlib qoladi.

“Xalq soʻzi” tajribasini oʻrganish an'anaviy bosma nashrning raqamli transformatsiyasi bosqichma-bosqich amalga oshayotganini koʻrsatadi. Elektron arxiv, veb-sayt, bosma nashrning birinchi sahifasidagi QR-kod, Telegram va YouTube kabi raqamli kanallarning shakllanishi gazeta faoliyatining yagona media platformasi doirasida kengayib borayotganini koʻrsatadi.

Tadqiqot natijasida raqamli transformatsiyani jurnalistikaning professional standartlaridan voz kechish sifatida emas, balki ularni yangi kommunikativ

sharoitlarda amalga oshirish shakllarining oʻzgarishi sifatida baholash mumkin. Aniqlik, ishonchlilik, manba bilan ishlash, kontekst, tahririy mas'uliyat va etik yondashuv kabi professional mezonlar oʻz ahamiyatini saqlab qoladi.

Shu bilan birga, raqamli muhit jurnalist oldiga yangi talablarni qoʻyadi: tezkorlik va aniqlik oʻrtasidagi muvozanatni saqlash, multimedia formatlari bilan ishlash, materialni turli platformalarga moslashtirish, auditoriya bilan raqamli kommunikatsiyani tashkil etish va yangi texnologiyalardan, jumladan, sun'iy intellekt vositalaridan mas'uliyatli foydalanish.

“Xalq soʻzi”ning bosma nashr va raqamli platformalarni bir kommunikatsion tizimga bogʻlash tajribasi mediakonvergensiyaning amaliy koʻrinishini namoyish etadi. Ayniqsa, bosma nashrning birinchi sahifasidagi QR-kod orqali saytga oʻtish imkoniyatining yaratilishi bosma va raqamli jurnalistika oʻrtasidagi texnologik aloqaning yaqqol misoli sifatida namoyon boʻladi. Keyinchalik sayt, ijtimoiy tarmoqlar va videoplatformalarning rivojlanishi ushbu aloqani kengaytirgan.

Demak, raqamli transformatsiya jurnalistikaning professional mezonlarini zaiflashtirishi shart emas. Aksincha, ularni yangi media sharoitida qayta talqin qilish, texnologik jihatdan kengaytirish va platformalararo kommunikatsiya tizimida izchil qoʻllash zaruratini yuzaga keltiradi. An'anaviy nashrning kelajakdagi professional salohiyati ham aynan texnologik yangilanish bilan jurnalistikaning fundamental kasbiy tamoyillari oʻrtasidagi muvozanatga bogʻliq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Deuze, M. (2005). What is Journalism? Professional Identity and Ideology of Journalists Reconsidered. Journalism, 6(4), 442–464. https://doi.org/10.1177/1464884905056815.
2. Deuze, M. (2008). The Professional Identity of Journalists in the Context of Convergence Culture. Observatorio (OBS*) Journal, 2(4), 103–117.
3. Domingo, D., Quandt, T., Heinonen, A., Paulussen, S., Singer, J. B., & Vujnovic, M. (2008). Participatory Journalism Practices in the Media and Beyond: An International Comparative Study of Initiatives in Online Newspapers. Journalism Practice, 2(3), 326–342. https://doi.org/10.1080/17512780802281065.
4. Jaakkola, M. (Ed.). (2023). Reporting on Artificial Intelligence: A Handbook for Journalism Educators. UNESCO.
5. Muratova, N., Grizzle, A., & Mirzakhmedova, D. (2019). Media and Information Literacy in Journalism: A Handbook for Journalists and Journalism Educators. UNESCO.
6. UNESCO. (2018). Journalism, “Fake News” and Disinformation: Handbook for Journalism Education and Training. Paris: UNESCO.
7. Xalq soʻzi. (2026). Gazeta nashrlari: elektron arxiv. “Xalq soʻzi” gazetasi.
8. Xalq soʻzi. (2026). Rasmiy Telegram kanali va raqamli platformalar.
9. Xalq soʻzi. (2026). Rasmiy veb-sayt: yangiliklar, foto va video materiallar.